

Anholt - så langt øjet rækker

Anholt – as far as
the eye can see

På øen i havet har vi udsigt til resten af verden. Fra bakkernes kamme eller Ørkenens klitter er hele synsfeltet mættet af himmel, hav og landskab. Der er fri færdsel til fods overalt, bortset fra husdyrfolde og private ejendomme. I Ørkenen kan man gå hvor man vil, og det er let at orientere sig efter Fyret mod øst og radartårnet mod vest. Oppe på Nordbjerg går kærlighedsstien mellem byen og havnen med udsigt til Ørkenen og Flakket. Fra havnen kan man gå til Sønderbjerg langs Vesterstrand. Fra Thierrys kors - cirka midtvejs - er der en smal sti oppe langs klitkanten resten af vejen til toppen af Sønderbjerg. Fra Sønderbjerg fører en trappe ned til

Sønderstrand. Stien fortsætter også oppe på toppen rundt om Sønderbjerg og ender i vejen fra Sønderstrand tilbage til byen.

From the hill tops and the dunes in the Desert the eye meets the sea, the sky and the landscape. You may walk all over the lichen heath and the rest of the island except in private gardens. The lighthouse on the east tip, Totten, and the Radar Station tower on Nordbjerg in the west make it easy to find your way. Along the edge of Nordbjerg, the footpath called Kærlighedsstien connects the village and the harbour. It gives splendid views of

The Desert and Flakket. From the harbour you can walk along Vesterstrand to Sønderbjerg, the highest point of 48 meters above sea level. From Thierry's Cross – about half way – there is a small footpath on the edge of the dunes leading to the top of Sønderbjerg. From there a staircase leads down to the beach or you follow the footpath down Sønderbjerg ending in Sønderstrandvej leading back to the village.

Sæler på farten

Nitten sæler fra Anholts store sælkoloni har fået satellitsender på. Via satellit er det nu muligt at se, hvor vidt omkring de egentlig svømmer. I løbet af et halvt år har sæler fra Anholt været på besøg i Sverige, på Sjælland, Hesselø, Samsø, Læsø, Hirsholmene, og Skagen. Læs mere om Danmarks Miljøundersøgelses sælprojekt på bagsiden.

Seals on the move

19 seals have now had satellite transmitters glued to their heads and on www.dmu.dk you may follow their routes. They visit Sweden and almost all the Danish shores facing the Kattegat and the Skagerak.

BEGYNDELSEN

Da den sidste isbræ for mere end 12.000 år siden forlod Danmark, efterlod den blandt andet en rodet bunke sand, grus og sten, hvor vi i dag har Anholt. Siden har strøm og vind i fællesskab modelleret Anholt. Høj og skarp mod vest, hvor ishavets bølger har slået op mod kysten. Flad mod øst, hvor strømmen har lagt sandet i takt med at øen steg op af havet. Bulet hvor vinden har blæst løst sand sammen i klitter.

Anholts natur rummer både det vilde øde og den milde frodighed, men først og fremmest er der fred ude midt i Kattegat. Der er på Anholt alle muligheder for at nyde den enkle ro, som netop i dag er så eftertragtet. En række fredninger og dermed formulerede regler for færdsel på øen kan, hvis de overholdes, også fremover beskytte Anholt mod at blive elsket ihjel.

ØRKENEN

”Ørkenen” er et stednavn, ikke en landskabsbetegnelse. Området var for mange hundrede år siden fyrreskov, og Ørkenen blev faktisk indtil langt op i 1800-tallet kaldt for ”Skoven”. Et tredje navn ”Højene” (Heven) er brugt helt op i vor tid.

Landskabet er i dag en blanding af moseområder, birke-lunde, stenrevler, klitter og sletter. Spredt i landskabet står enebærbuske. Sletterne er mange steder delvist dækket af revling og sandskæg. Lyng og klokkelyg er noget mindre udbredt. Især i den sydlige halvdel vokser små pilearter. På de fugtigste steder står kærluld, i et par afgrænsede områder vokser orkideen plettet gøgeurt og den lille insek-tædende plante soldug.

Det er først og fremmest de små bitte laver - lichener - i Ørkenen, som kan tage æren for at området er fredet. Op mod 250 arter, mange specielle og sjældne, vokser på sandet og samler deres næring fra luften. Lav trives kun i ren luft og på Anholt er forsurenngen minimal. Den faglige betegnelse for landskabstypen er lavhede og grå klit - de mest næringsfattige landskabstyper der findes i Danmark. Det var behovet for brændsel til øens fyr og boliger, som i sin tid førte til at Ørkenen blev bar. Siden groede den syd-lige del af området til, fordi nye sommerhusgrunde blev plantet til med bjergfyr som spredte sig. En fjerdedel af Ørkenen var efterhånden ved at gro til som fyrrekrat. For at undgå tilgrønning af heden foranstal-tede Århus Amt og EU i 1995-96 en rydning af bjergfyr i Ørkenen. Rydningen bliver vedligeholdt med håndlugning af de små selvsåede fyrretræer. Udviklingen i området bli-ver overvåget af Københavns Universitet, der undersøger floraens og især lavernes tilstand og udvikling.

FÆRDSEL

Størstedelen af ørkenen blev fredet allerede i 1939. Det skete ud fra ønsket om at områdets storslåede og særegne natur blev bevaret, både af hensyn til befolkningen og af naturvidenskabelig interesse. Senere blev skrænterne på Sønderbjerg, Nordbjerg, Vesterklit og Kærlighedsstien også fredet, så i alt 1881 ha eller næsten 9/10 af Anholt nu er fredet. Fredningerne giver myndighederne ret til at foretage naturpleje og indeholder bestemmelser om beskyttelse af naturen, ligesom de regulerer befolkningens adgang.

Man kan sagtens gå i lavheden, uden at skade den. Laverne tåler en let og lejlighedsvis belastning. Men så snart mange mennesker vælger at gå det samme sted, dør lavet og sandet bliver løst. Også cykling er alt for hård en belastning.

Motorkørsel er forbudt i Ørkenen og på strandene med mindre man har en særlig tilladelse til kørsel i forbindelse med arbejde. Selv om nogen har et arbejdsmæssigt ærinde til Fyret eller Fyrgården har de ikke tilladelse til at køre med turister.

Sommerhusejere, campister, sejlere og andre gæster er, ved at respektere fredningens regler om at turen til Fyret foregår til fods, med til at bevare strand og Ørken som et sted fri for motorkørsel. Landet er fuld af steder, hvor man med god samvittighed kan lade sig transportere med motor på – Anholts fredede del er ikke et af dem.

SÆLERNE

I 2005 indledte Danmarks Miljøundersøgelser forsk-nings- og formidlingsprojektet ”Et vindue til sælerne” med udgangspunkt i Anholts sælbestand. Siden septem-ber 2005 har i alt 19 sæler fået sat en satellitsender på hovedet. Ved hjælp af satellitsenderne får vi information om sælernes bevægelsesmønstre, som alle kan være med til at følge på www.dmu.dk. Projektet er planlagt til at skulle vare til 2009 og i 2007 skal endnu 10 sæler have sender på. Samtidig skal for-skerne finde ud af hvad sælerne spiser i løbet af året. To fjernbetjente videokameraer vil blive opstillet i nær-heden af sælerne på Totten. Sælernes adfærd vil kunne følges på forskernes kontor og på monitorer opstillet i Kattegatcentret i Grenaa og Zoologisk Have i København. Begge institutioner deltager i projektets for-midlingsdel. Da kameraoptagelserne overføres direkte til internettet vil man også kunne følge med her. Projektet indarbejdes i Kattegatcentret og Zoologisk Haves sæl-udstillinger og vil blive inddraget i skoletjene-sternes undervisning. Projektet præsenteres desuden på Anholt færgen sammen med tegninger af sælerne som elever fra Anholt Skole har bidraget med. På den nuværende udkigspost ved grænsen til sælreser-vatet er det planlagt at opstille en mindre udstilling om sælernes biologi og levevis sammen med en fastmonteret kikkert, så besøgende får mulighed for at opleve sælerne på nært hold på deres naturlige levested. Tidligere var sælerne en vigtig ressource for Anholts beboere. De udvandt selv tran til lamper og opvarmning og spækket kunne sælges i Grenaa eller byttes til korn. I dag er Anholt det eneste sted i Danmark, hvor sælerne let kan observeres fra land.

Alle danske sæler er i dag totalfredet og sælreservatet på Anholts østside (Totten) blev oprettet i 1982. Da yngle-sæsonen desværre er sammenfaldende med turistsæso-nen, er en af reservatets vigtigste funktioner at sikre sælerne fred til at føde og die deres unger. Hvis sælerne forstyrres i denne periode flygter de ud i vandet og ungerne risikerer at miste kontakten til deres mor og dermed at dø af sult.

Uden for turistsæsonen er det almindeligt at sælerne opholder sig langs hele Nordstrand, og går man en tur på stranden har man ofte følgeskab af nysgerrige sæler i vandet. Projektet er finansieret af Aage V. Jensens Fonde, Skov & Naturstyrelsen og Friluftsrådet.

THE BEGINNING

When, more than 12.000 years ago, the final glacier receded from Denmark it left numerous piles of sand, rubble and stones - among them the isle of Anholt. Since then current and wind have worked together on moulding the island. It is high and steep towards the west, where the icy seas have pushed up against the coast. Towards the east, it is flat, and has been shaped as sea currents left sand behind as the island gradually rose from the sea. The landscape is dented where the wind has shaped the loose sand into dunes. On Anholt, nature may be wild and large in scale, or it may be calm and intimate. The best features of this little spot in the middle of the Kattegat are the peace and quiet and the simplicity of everyday life. We have conservation rules and access restrictions. These give us the chance to protect Anholt from being overrun by traffic and visitors and so irreparably spoiled.

THE DESERT

Ørkenen (“The Desert”) is the name of a part of the island, not a description of the landscape. For many hund-reds of years, the area was covered by pine trees, and so well into the 18th century it was called Skoven (“The Wood”). A third name, Højene (“The Hills”) has been used right up to the present day. Today’s landscape is a mixture of bog, groves of birch, stone and gravel “ripples”, dunes and flat areas. Junipers are dotted about and contrast with the sand, crowberry and dry grasses. Heathers are somewhat less widely found. Small varieties of willow grow in the southern part of The Desert. In moist areas you may find cotton-grass, wild orchid and the little insect-eating sundew.

It is chiefly the abundant tiny lichens which give The Desert its special character. Almost 250 species grow there, some of them very rare. They get all their nourishment from the air, thriving where pollution is minimal. The technical designation of The Desert is lichen heath - the most nutrient-depleted type of landscape in Denmark. It was the need for fuel for the lighthouse and homes, that caused The Desert to be stripped of trees. Much later, the southern part once again became partly overgrown by Pinus Mugo, the tough little mountain pines, that were planted by people, who in the last century began to buy land and build houses for recreation on the island. The

pine spread so fast, that in the nineties it dominated one fourth of the desert.

To restore the lichen heath, Aarhus Council and the EU sponsored a major clearance of the land. The clearance is now maintained by hand weeding of small self-sown pine trees.

The ecological development in The Desert is monitored by the University of Copenhagen. They especially monitor the various lichens.

GETTING AROUND

The main part of The Desert was preserved by the conser-vation authorities back in 1939. It was done to preserve its spacious and special nature for the sake of people as well as for scientific study. Later Sønderbjerg (South Mountain), Nordbjerg (North Mountain), Vesterklit (Western Dune) and Kærligheds-stien (Lovers Lane) were preserved as well and today nine tenth of the island is a preserved area. These “preserva-tion orders” give the authorities the right to carry out maintenance work in the areas and they protect nature by regulating public access.

It is permitted to walk freely all over the lichen heath. Lichen tolerate wear if it is light and infrequent. However, if many people choose to walk the same paths every time, the lichens will die, and the sand become unstable. Bicycling causes far too much wear for lichen to survive. All motor vehicles are prohibited in The Desert and on the beaches. A few people have a limited permission to drive there in connection with their work. Those having work-related permission to drive to the lighthouse or to Fyrgården (the complex behind the lighthouse) are not allowed to carry tourists.

All visitors are asked to respect these rules and so help to keep the beaches and empty areas tranquil and the natural balance as stable as possible.

THE SEALS

In 2005, a big research and information project was star-ted by the National Environment Research Institute. Satellite transmitters have been attached so far to ninete-en seals, and you can follow their movements at www.DMU.dk

The project is due to continue until 2009. Every year, transmitters will be attached to ten seals. Researchers will collect samples of faeces to check the diet of the seals.

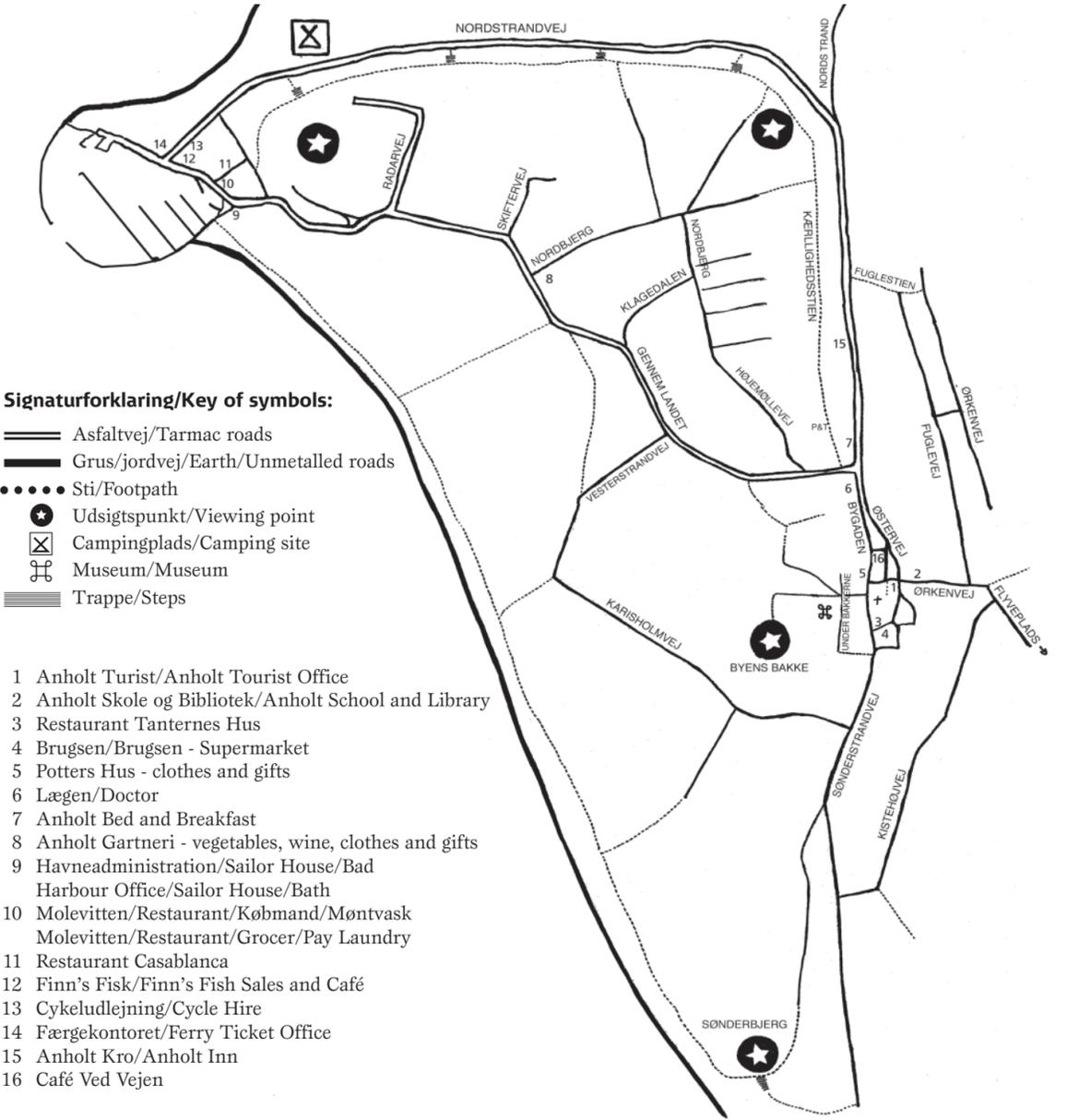
By installing two remote controlled cameras, it will soon become possible to follow the seals on Totten (the seal sanctuary) closely. Copenhagen Zoo and The Kattegat Centre (the aquarium in Grenaa) participate in the seal project by distributing research and results to schools and running a special exhibition on seals, and visitors will be able to observe the seals on Totten directly on monitors. The recordings will also be transferred to the internet. Locally there will be exhibitions on the Anholt Ferry and Anholt Museum. Visitors to Anholt will be able to follow the animals on a monitor which will be placed either at the harbour or somewhere in the village. For those who walk to the lighthouse and the observation platform at the sanctuary a telescope will be available.

In the old days, people depended on seals as the basis of their survival on Anholt. They extracted train oil for lamps and heating. The blubber was sold in Grenaa or bartered for grain.

Nowadays the seals are protected from hunting. The sanctuary was set up in 1982. It is a problem that the seal breeding season coincides with the tourist season. The sanctuary is there to ensure that the seals have a place where they will not be disturbed as they give birth and suckle their pups.

Seals cannot nurse in the water. As soon as they smell or see people, they flee into the sea. This means that they must have some shore entirely to themselves so that the pups may feed in peace.

In the winter, there are seals along the whole of Nordstrand, and they can be watched from the shore. Often, you will enjoy the company of inquisitive seals keeping an eye on you from the water as you walk on the beach.

Map of Anholt Island showing roads, paths, and key locations.

